

MEGHÍVÓ

2025'06'05

SZAKMAI EMLÉKNAP

Tisztelettel meghívjuk a simontornyai vár helyreállításának 50. évfordulójára szervezett szakmai emléknappra.

IDŐPONT

2025. június 5.

HELYSZÍN

Simontornyai Vár

Simontornya, Vár tér 10.

REGISZTRÁCIÓ és EBÉDRENDELÉS

A konferencián a részvétel ingyenes, de regisztrációhoz kötött. Ebédrendelését és regisztrációját ide kattintva tudja megtenni 2025. május 30-ig az űrlap kitöltésével.

EGY RENESZÁNSZ VÁR A TÖRTÉNETI KUTATÁSOK ÉS A MŰEMLÉKVÉDELEM TÜKRÉBEN

CÍMŰ KONFERENCIA

ÉS

FEJEZETEK A SIMONTORNYAI VÁR HELYREÁLLÍTÁSÁNAK TÖRTÉNETÉBŐL

CÍMŰ KAMARAKIÁLLÍTÁS
MEGNYITÓJA

2025. JÚNIUS 5.
Simontornya, Vár, Vár tér 10.

Kamarakiállítás az ún. kandallós teremben:

SIMONTORNYA 50

Fejezetek a simontornyai vár
helyreállításának történetéből

A kiállítás bemutatja a rendelkezésre álló képi és írott források, dokumentumok alapján az 1975-ben lezárult helyreállítás történetéből az emblematisz loggia és a magyarországi emlékanyagban egyedülállóan gazdag gótikus és reneszánsz kandallók rekonstrukciójának folyamatát. Egyúttal tisztelgve a helyreállítás vezető tervezője, a koncepció kidolgozója, Horler Miklós (1923–2010) építész, műemlékvédelmi szakember szellemi hagyatéka előtt.

PROGRAM

9:30–10:00	Érkezés és regisztráció
10:00	A konferenciát megnyitja: Torma József , Simontornya városának polgármestere és Marótyz Katalin , a MTA Építészettörténeti, Építészettelméleti és Műemléki Bizottságának elnöke
10:15–10:45	Feld István : Kutatás és rekonstrukció – a simontornyai vár helye és értelmezése a magyar építészettörténetben és az épületrégészeti vizsgálatokban
10:45–11:15	Buzás Gergely : A simontornyai vár legújabb virtuális rekonstrukciója
11:15–11:30	Kávészünet
11:30–12:00	Vukoszávlyev Zorán : A simontornyai vár 1964-75. évi helyreállítása – a Velencei Charta elveinek megvalósítása kortárs építész(et)i olvasatban
12:00–12:30	Zsembery Ákos : Elmélet és gyakorlat – avagy a hitelesség és a didaktika kapcsolata és szerepe a kritikai restaurálásokban
12:30–13:00	Páll Evelin : Egy helyreállítás folyamata és dilemmái. Avagy egy hipotézis nem hipotézis?
12:30–13:30	Ebédészünet
14:00–14:30	Szabadics Anita – Németh Zita : Simontornya apropóján a műemléki tájépítészet születéséről. Várak, romemlékek, kistemplomok környezetrendezési feladatai az 1960-as évek végén és az 1970-es években
14:30–15:00	Mikó Árpád : Horler Miklós Bakócz-kápolna monográfiája
15:00–15:15	Kávészünet
15:15–15:45	Hegyi Dóra – Mag Hella : A reneszánsz budai várpalota az eddigi rekonstrukciós elképzelések tükrében
15:45–16:00	Máté Imréné Klára : A Vármúzeum első 35 éve Endreffyné Takács Mária igazgatói működése alatt
16:00–17:00	Kiállítás megnyitó és tárlatvezetés a Fejezetek a simontornyai vár helyreállításának történetéből című kamarakiállításon

A konferencián elhangzó előadások összefoglalói

FELD ISTVÁN (*Eötvös Loránd Tudományegyetem, Régészeti Intézet*):

Kutatás és rekonstrukció – a simontornyai vár helye és értelmezése a magyar építészettörténetben és az épületrégészeti vizsgálatokban

Az előadás két témakör vázlatos áttekintésére vállalkozik. Egyrészt kritikai megközelítéssel kívánja összefoglalni azokat a megállapításokat, melyek a simontornyai várral kapcsolatban megfogalmazódtak az eddigi építészeti-, művészet- és vártörténeti kutatásokban, különös tekintettel az erősség egyes építési periódusaira és főleg a 16. század elején létrejött főúri rezidenciára. Másrészt sorra kívánja venni azokat – eddig még kevésbé közölt – épületrégészeti eredményeket és problémákat, melyek a rendelkezésre álló dokumentációs anyagok alapján megfogalmazhatóak. Célja emellett, hogy közelebbről megvilágítsa Horler Miklós és munkatársai emblematikus helyreállításának tudományos hátterét.

BUZÁS GERGELY (*Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeuma*):

A simontornyai vár legújabb virtuális rekonstrukciója

A simontornyai vár hazánk egyik jelentős részben épségben maradt középkori vára. A 18–19. században jelentősen átépített és leromlott vár kutatása és helyreállítása az 1960–70-es évek magyar műemlékvédelmének egyik jelentős vállalkozása volt. A kutatók közül Lócsy Erzsébet régész 1974-ben egy előzetes jelentésben publikálta ásatási eredményeit, a falkutatást utána folytató Horler Miklós építész pedig doktori disszertációját készítette el a témából. Az ásatási és falkutatási megfigyelések összevetése azonban nem történt meg. A vár építéstörténetének rekonstrukciójára csak Horler Miklós tett kísérletet, ő azonban az ásatás több fontos megállapítását figyelmen kívül hagyta. A vár állandó kiállításának a közelmúltban történt felújítása kapcsán kaptam felkérést a vármúzeumtól, az új kiállítás szövegkönyvének és az ott bemutatandó rekonstrukcióknak az elkészítésére, és ezért a kiállítást kivitelező Pazirik Informatikai Kft. munkatársaival, elsősorban Szakonyi Balázssal megkíséreltünk egy új vizuális építéstörténeti rekonstrukciót készíteni a várról, amely egyaránt figyelembe veszi a vár ásatási és falkutatási eredményeit is. Az új rekonstrukció elsősorban a vár 16. század eleji periódusaira tudott releváns új gondolatokat megfogalmazni, ugyanis a korábbi korszakok régészeti kutatása igen hiányos volt, így az elkészült elméleti rekonstrukciók e korábbi periódusok tekintetében legfeljebb munkahipotéziseknek tekinthetők.

VUKOSZÁVLYEV ZORÁN (*Budapesti Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem, Építészettörténeti és Műemléki Tanszék*):

A simontornyai vár 1964-75. évi helyreállítása – a Velencei Charta elveinek megvalósítása kortárs építész(et)i olvasatban

„... A XIII. században alapított simontornyai vár ma Tolna megye egyik kulturális központja. Hosszú, változatos és viszontagságos történetének eseményeit – a műemléki helyreállítás szándéka szerint – a vár falairól, ablakairól, ajtóiról, belső

A konferencián elhangzó előadások összefoglalói

tereiről és külső tömegéről kell leolvasni. A múlt [19.] század műemléki helyreállítása tán »szép«, de hamis reneszánsz várat vagy romantikus Anjou-kori lavagvárat készített volna belőle. A simontornyai vár egyik sem – és mindegyik egyszerre. Minden részletében hitelesen hordja magán a múlt nagyságának és tragikumának jeleit, melyeknek megismertetésével ugyanúgy, mint mai kulturális funkciójával, nemzeti önismeretünk fejlesztését kívánja szolgálni.” Mintha egy kompozíció önkép-rajzolatának mesteri futamait látnánk – a kritikai vonal két elemére visszatérve: a nyílászárók játékossága a tervezőként járható utak sokszínűségét kívánja (még) felmutatni. Ne feledjük: az 1964-es velencei karta után éppen csak néhány évvel járunk. A művészi ambíciózusság ugyanakkor szikár tartássá merevedik a rég elpusztult északi épületrészek esetében. De most, ma visszanezve e diverzifikáltságot, tárul fel az alkotói nagyság. Didaktikus következetességű mérnök – érzékeny ihletettséggű kompozitőr. Konstellációkból álmokat alkotó – realitásokból anyagiasan megvalósító. Egyértelműsítő szűkszavú – variációkat mesélő. Személyeskedően konspiratív – végletekig hiteles. Az előttünk álló „simontornyai vár egyik sem – és mindegyik egyszerre”.

ZSEMBERY ÁKOS (*Budapesti Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem, Építészettörténelmi és Műemléki Tanszék*):

Elmélet és gyakorlat – avagy a hitelesség és a didaktika kapcsolata és szerepe a kritikai restaurálásokban

A simontornyai vár helyreállítása páratlan értékű esszenciája, mondhatni kiáltványa a kritikai műemlékvédelem európai és hazai tevékenységének. Elmélet és gyakorlat olyan egységét hordozza még ma is, melyet több hasonló korú műemlékhelyreállításunk már elveszített az elmúlt évek rekonstrukciós beavatkozásai során.

A 20. századi modern didaktikus helyreállítások sajnos Európa-szerte eltűnőben vannak, pedig éppen a technológiai fejlődés eredményeként lehetne ez másként is. A digitalizációs lehetőségek a kutatásban és az elméleti rekonstrukciók készítésében olyan fejlődésen mentek keresztül, mely első megközelítésben talán éppen e – nem szépen öregedő, gyorsan avuló – „didaktikai protézisek” szükségességét kérdőjelezi meg. Pedig ezek a helyreállítások még lehetőséget adnak a történelmi töredékekkel való személyes kapcsolat megélésére, az archetípusok fantázia által történő felismerésére és megismertetésére, melynek elsődleges segítője éppen a digitális alapú muzeológia lehetne. A számítógépes rekonstrukciók kritika nélküli – és végsősoron a mesterséges intelligencia lehetőségei miatt ma már meghaladott és így szomorúan érdektelenné vált – megépítése azonban éppen a személyes megismerés és felfedezés élményét veszi el a látogatótól. A didaktikus helyreállítások eltűnése ezért kettős veszteség: kulturális és történelmi, ahol a hitelesség mellett az anyagban élő eredetiség is elvész.

A műemlékvédelem-elmélet történetének különös időkapcsolói még ezek a megmaradt helyreállítások, melyek fontos helyet foglaltak el a koruk európai építészeti kultúrájában. Az előadás azt a műemlék-elméleti háttérrel és szakma-történelmi közeget igyekszik bemutatni, mely a simontornyai helyreállítás időszakában meghatározta az európai gyakorlatot. Az itáliai elméleti alapok hatása, a filológiai restaurálást felváltó kriti-

A konferencián elhangzó előadások összefoglalói

kai irány és ennek chartába öntése nem csupán tanulságos történeti háttér, de talán Simontornya mélyebb megértéséhez és értékeinek alaposabb felismeréséhez, valamint az európai műemlékhelyreállítások között való méltó elhelyezéséhez – így jövőbeli felelős védelméhez – is elvezethet.

PÁLL EVELIN (*Építési és Közlekedési Minisztérium Műemlékvédelemért Felelős Helyettes Államtitkársága*):

Egy helyreállítás folyamata és dilemmái. Avagy egy hipotézis nem hipotézis?

A simontornyai vár helyreállításának ötvenedik évfordulójára történő megemlékezés alkalmából annak kiemelkedő, rekonstrukciós elemeit bemutató kamarakiállítás nyílik. A kiállítást előkészítő kutatások során feldolgozásra került a helyreállítás folyamatának több tucat mappányi anyaga: korai források, manuálék, felmérési tervek, helyreállítási tervek, régészeti kutatások, tudományos dokumentációk, kivitelezés közbeni dokumentációk és a teljes kapcsolódó iratanyag. A forrásokat ötven év távlatából áttanulmányozva kirajzolódnak a döntési pontok a vár helyreállításának menetében. Előadásomban a folyamat dilemmáit, a rekonstrukciós hipotézisek főbb elemeit és további, az épületkutatás és a művészettörténet szempontjából érvényes hipotézisek lehetőségeit igyekszem bemutatni, kiemelten kezelve a Horler-féle helyreállítás egyik szimbólumaként is felfogható udvari loggiát.

SZABADICS ANITA - NÉMETH ZITA (*Építési és Közlekedési Minisztérium Műemlékvédelemért Felelős Helyettes Államtitkársága*):

Simontornya apropóján a műemléki tájépítészet születéséről. Várak, romemlékek, kistemplomok környezetrendezési feladatai az 1960-as évek végén és az 1970-es években

A simontornyai vár helyreállításának jubileumi évfordulóján szólni szükséges a vár, és ehhez kapcsolódóan kiemelt műemlékeinknek a helyreállítás időszakára tehető környezetrendezési feladatairól, hiszen ezen beavatkozások máig meghatározó szerepet játszanak egy-egy helyszín táji, illetve településképi megjelenésében. A simontornyai vár környezetének rendezése szépen illeszkedik a korszak azon nagy műemléki helyreállításainak sorába, amelyeknél az épített értékek megőrzése különösen érzékeny környezetrendezéssel társult. A vár körüli terület kertépítészeti terveit Örsi Károly (1937-2015), a hazai műemlékvédelem legendás alakja készítette, neki köszönhetően e fiatal, önmagát ekkoriban megfogalmazó szakma kivívta létjogosultságát a hazai műemléki intézményrendszerben.

A műemléki tájépítészet szakterülete az 1960-as évek végén Örsi Károllyal indult, majd az 1970-es évek elején további kollégákkal egészült ki. A terveik alapján végzett környezetrendezési beavatkozások rendszerszinten épültek be a műemléki helyreállítások metodikájába és munkájuk során kristályosodtak ki e szakterület tervezési elvei. Jelentős váraink, romemlékeink, kistemplomaink helyreállításához kapcsolódóan valósultak meg környezetrendezési feladatok ezen időszakban. A műszaki szükségszerűséget kezelő, ugyanakkor a megoldandó feladatokat finom önmérséklettel párosító, az épített érték iránti alázat jelenik meg rajtuk, amely

A konferencián elhangzó előadások összefoglalói

időtálló, harmóniát sugárzó helyreállításokat eredményezett.

Örsi Károlyt a legtöbben az önmagukban is műemléki védelemre érdemesített történeti kertek védelme, helyreállítása és népszerűsítése terén elért eredményeiről ismerik. Halálának tizedik és a simontornyai vár helyreállításának ötvenedik évfordulóján fontosnak éreztük munkásságának e tágabb, ugyanakkor hatásában legalább ennyire fontos területét, a műemlékek környezetét érintő tájépítészeti feladatokat is látókörbe emelni. Az előadás a korszak meghatározó, műemléki tájépítészetének elveit lefektető beavatkozások bemutatására törekszik, kiemelve a legjelentősebb helyszíneket, elemezve a beavatkozások eredményeit, kitekintve a bennük megtestesülő szándékok jelenkori létjogosultságának kérdéskörére is.

MIKÓ ÁRPÁD (*HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet*): **Horler Miklós Bakócz-kápolna monográfiája**

Horler Miklóst méltán tartjuk számon a 20. század második felének nagy reneszánsz kutatói között Magyarországon. Nem volt szigorú értelemben véve céhbeli művészettörténész, hanem azok közé a kutatók közé tartozott, akiknek tudományos munkássága a műemlékvédelemhez kötődött. Egy nagy generációhoz tartozott, amelynek tagjai az Országos Műemléki Felügyelőség hivatali kötelékében dolgoztak, s akiknek a magyar művészettörténet-írás korszakos felfedezéseket, felismeréseket köszönhetett. Horler Miklós ikonikus munkái – a simontornyai vár helyreállítása, Johannes Fiorentinus Forgách-síremlékének megtalálása vagy a nyéki vadászkastély két világháború között feltárt maradványainak első meggyőző értékelése – mind műemlékes tevékenysége során keletkeztek. Életműve koronája volt, hogy rábízta a Bakócz-kápolna restaurálását. A kápolna a Jagelló-kor legfontosabb reneszánsz épülete Magyarországon, építése, berendezése, majd metamorfózisai, végül translációja a modern klasszicista székesegyház épületébe önmagában izgalmas történet. Balogh Jolán 1955-ben megjelent kiváló monográfiája után szükség mutatkozott egy új, korszerű összefoglalásra, amely hasznosította a helyreállítás során előbukkant újdonságokat. A könyv 1987-ben jelent meg, és szerzője nemcsak a falkutatás felfedezéseit kamatoztatta, hanem nagy tudományos apparátust mozgatva új megvilágításba helyezte a Jagelló-kor all'antica építészetének főművét. Most, a kötet megjelenése után közel negyven évvel – sok új adat ismeretében – megkísérelhetjük historiográfiai pozícióját meghatározni.

Hegyi Dóra (*Magyar Nemzeti Múzeum KK Nemzeti Régészeti Intézet*) – **MAG HELLA** (*Tragor Ignác Múzeum, Vác*):

A reneszánsz budai várpalota az eddigi rekonstrukciós elképzelések tükrében

A budai királyi palota – uralkodói rezidencia mivoltából fakadóan – természetesen mindig is foglalkoztatta a kutatókat. Ugyancsak különös érdeklődésre tartott számot ennek reneszánsz korszaka. A korábbi épületegyüttes átépítése már Hunyadi Mátyás uralkodása alatt megkezdődött és biztosan állítható, hogy halálával nem ért véget, a Jagelló-korban is folytatódott.

A késő középkorból és a kora újkorból számos, különböző jellegű és részletességű,

A konferencián elhangzó előadások összefoglalói

a budai épületegyüttesre vonatkozó írott forrás áll rendelkezésünkre. A másik forrásbázist a második világháború után megindult feltárások során dokumentált jelenségek, illetve az ásatásoknak köszönhetően napvilágot látott leletanyag jelentik – szempontunkból leginkább az épületfaragványok bírnak jelentőséggel.

Az elmúlt évtizedekben e két forráscsoportra támaszkodva számos rekonstrukciós elképzelés született a budai palotaegyüttes reneszánsz képét illetően. A simontornyai vár udvari loggiájának feltételezett előzményeként Horler Miklós is részletesen foglalkozott a budai díszudvarral kandidátusi értekezésében. Előadásunkban e rekonstrukciók áttekintésére vállalkozunk: mi a közös bennük és miben különböznek, melyik milyen forrásbázisra épít? Közelebb kerülhetünk-e általuk az egykor volt valósághoz? Hogyan nézhetett ki a budai palota 500 évvel ezelőtt? – utóbbi kérdésre a választ sajnos biztosan nem fogjuk tudni megadni, de tudománytörténeti szempontból talán nem lesz haszontalan az áttekintés, hiszen Farbaky Péter 1988-ban megjelent sorait idézve: a budai királyi palota „hazai s az európai fejlődésben játszott szerepe, jelentősége indokoltá teszi, hogy újra meg újra reflektorfénybe kerüljön.”

MÁTÉ IMRÉNÉ KLÁRA (*Simontornyai Vár*):

A Vármúzeum első 35 éve Endreffyné Takács Mária igazgatói működése alatt

Kollegiális visszaemlékezés a Vármúzeum első igazgató-asszonyának munkásságára, aki az 50 évvel ezelőtti ünnepélyes átadót követő három és fél évtizedben őrizte és gondozta a Horler Miklós tervei szerint helyreállított várat.

A KONFERENCIA SZERVEZŐI

FELD ISTVÁN

PÁLL EVELIN

SIMONTORNYA VÁROSA

SIMONTORNyai VÁR

A KONFERENCIA KONCEPCIÓJA

ÉS A KIÁLLÍTÁS KURÁTORAI

FELD ISTVÁN

PÁLL EVELIN

GRAFIKAI MUNKÁK

VARGA CSILLA